

Inhoud

Inleiding 11

SECTOR A GESCHIEDENIS VAN DE FOTOGRAFIE 16

Hoofdstuk 1 Van heliografie tot digiprint 17

De bakermat van de fotografie 17

Impressionisme 19

Negentiende eeuwse filosofieën 19

Irrationalisme 20

Positivisme 20

Naturalisme 21

De pioniers van de fotografie 21

De ontdekking 21

De ontwikkeling van de fotografie in de tweede helft van de negentiende eeuw 24

Picturalisme 29

Realisme 31

De twintigste eeuw 32

Interbellum 33

Duits expressionisme 33

Dadaïsme 34

Futurisme 34

Großstadtthema 35

Vitalisme 37

Moderne fotografie in het begin van de twintigste eeuw . 39

Straight photography 40

Surrealistische fotografie 42

Magischrealistische fotografie 43

De Parijse school 44

Documentaire fotografie 48

Landschapsfotografie 51

Na de Tweede Wereldoorlog 52

Neorealisme 52

Existentiefilosofie 52

Frankfurter Schule 53

Fotografie na 1945 53

Spontane fotografie 54

Conceptueel-documentaire fotografie 55

Abstracte fotografie 56

Popart fotografie 57

Conceptuele fotografie 60

Postmoderne fotografie 64

Hypermoderne Fotografie 70

De invloed van de fotografie op de kunst 73

SECTOR B FOTOGRAFISCHE DISCIPLINES	78	SECTOR C STROMINGEN EN TEGENSTROMINGEN	120
Hoofdstuk 2 Van registratie naar poëzie	79	Hoofdstuk 3 Het contrastmodel	121
1 Documentaire fotografie	79	1 Lineair-picturaal	123
A Snapshotfotografie	81	2 Plastisch-ruimtelijk	123
B Documentaire fotografie sec	83	3 Tektonisch-atektonisch	123
C Subjectieve documentaire fotografie	85	4 Meervoudigheid-enkelvoudigheid	124
D Geënceneerde documentaire fotografie	91	5 Absolute duidelijkheid-relatieve duidelijkheid	124
2 Toegepaste fotografie, gebruiksfotografie	93	De naturalistische fotografie	125
A Fotografie als registratie	94	De victoriaanse fotografie	126
B Toegepaste geënceneerde fotografie, reclame- fotografie, geënceneerde fictie	94	Het picturalisme	126
C Toegepaste semi-journalistieke fotografie	97	Het neue sehen en de nieuwe zakelijkheid	127
D Propagandafotografie	97	De fotojournalistiek	128
E Toegepaste reportagefotografie	98	De Parijse School	129
F Modefotografie	98	De fotografische abstractie	130
G Glamourfotografie	103	Popart	130
3 Kunst- of autonome fotografie, fotografie als artistiek medium	103	Postmoderne fotografie	131
De vorm	104	Hypermoderne fotografie	131
Het modernistisch formalisme	107		
De inhoud	109		
De symbooltheorie	112		
De context	113		
A Autonome realistische fotografie	113		
B Autonome fantastisch-realistische fotografie	114		
C Autonome geënceneerde fotografie	116		
D Conceptuele fotografie	118		
E Abstraherende fotografie	118		

SECTOR D ANALYSE VAN DE BEELDVORM	132		
Hoofdstuk 4 Ritme en beweging	133		
Diafragma en sluitertijd	133		
Ritme	133		
Scherptediepte en beeldcompositie	134		
Beweging	137		
Het sequentiële fasenbeeld	138		
Het overlappende fasenbeeld	139		
Bewegingsonscherpte	139		
Cruciaal moment	140		
Fotosequentie	140		
Hoofdstuk 5 Textuur	141		
Textuur en lichtrichting	141		
Textuur en tactiliteit	141		
Textuur en ruimte, textuurgradiënt	142		
Textuur en lichtsoort	143		
Ruw-zacht contrast	143		
Het visualiseren van de tijd	144		
Hoofdstuk 6 Licht	145		
Licht-donkercontrast	145		
Clair-obscur	146		
Low-key en high-key	147		
Schaduwen	151		
Simultaan contrast	152		
Licht en sfeer	152		
De Film-noir	153		
		Gereflecteerd licht	156
		Lichtrichting en lichtsoort	157
		Zijlicht van één kant	157
		Zijlicht van twee kanten, tangverlichting	157
		Tegenlicht	158
		Strijklicht	159
		Onderlicht	159
		Hoofdstuk 7 Ordening	162
		Structureel skelet	162
		Primaire aandachtspunten	163
		Tektonisch en atektonisch	163
		De gulden snede	163
		Het visuele midden	164
		Standpunt en beeldhoek	164
		Concrete fragmentatie	165
		Abstracte fragmentatie	166
		Hoofdstuk 8 Compositie en arrangement	169
		Compositiebasisvormen	170
		Symmetrische compositie	170
		Driehoekscompositie	170
		Tondo-compositie	171
		Overall-compositie	172
		Asymmetrische compositie	173
		Diagonale compositie	173
		Abstracte compositie	173

Arrangementaccenten	176	SECTOR E CAMERA EN FILM	190
Richtingaccent	176	Hoofdstuk 11 Camera en film	191
Vormaccent	176	Inleiding	191
Textuuraccent	177	De camera	192
Kleuraccent	177	De sluitertijd	193
Hoofdstuk 9 Ruimte en diepte	178	Het diafragma	194
Dieptearrangement	178	Het effect van de sluitertijd	194
Grootteaccent	178	De film	196
Silhouetkader	179	Over- en onderbelichting	196
Scherpteaccent	181	Hoog contrast	197
Hoofdstuk 10 Kleur	182	Doka, print en dia	197
Kleurcontrasten	184	Het vergrotingsapparaat	197
Kleurenfotografie	184	Printfilters en variabel contrast	199
Seriematige inkleuring	185	Het zonesysteem van Ansel Adams	200
Het indirecte kleurproces	186	De diaprojectie	202
De panchromatische film	187	De dia	203
Kleurenfotografie als kunst	187	De diaprojector	203
		Het klankbeeld	203
		De abstracte diaserie	204
		Epiloog	205
		Literatuur	209
		Personenregister	210
		Zakenregister	213
		Lijst van afbeeldingen	219

Afbeelding 2
EUGÈNE DELACROIX
Naakt van achter, 1854

hoofdwerk 'Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit'. De zekerheid bij het zien van een foto te worden geconfronteerd met een feitelijke toestand, zoals deze zich onweerlegbaar heeft voorgedaan, is voorbij. Er worden ons digitale fantasiebeelden getoond, vermomd als realiteit. De fotograaf/fotoshopper kan de inhoudstekens van het beeld dan ook volledig autonoom bepalen. Barthes' connotatie-elementen kunnen zodoende naar gelieven worden ingezet. Losgemaakt uit de afhankelijkheid van het cruciale of historische moment kan het beeld de suggestie wekken een gebeurtenis af te beelden, zonder enig verband met een authentieke situatie. Terwijl de periode van de beeldempathie lijkt te zijn afgesloten, heeft de nog prille digitale fotografie in de fotograafgeschiedenis tot nog toe niet die plaats kunnen innemen, die haar in de aanvankelijke euforie omtrent de technische mogelijkheden toegedacht leek. Waarmee overigens geenszins beweerd wordt dat er binnen de digitale fotografie geen belangrijke werken zouden zijn ontstaan of dat er, kunsthistorisch gezien, geen cruciale inhoudelijke vernieuwingen in de digitale fotografie mogelijk zouden zijn. Recente ontwikkelingen bewijzen het tegendeel. Megafotografie lijkt het laatste onderscheid tussen monumentale klassieke beeldende kunst en fotografie te hebben overwonnen. Met behulp van de nieuwste pixeltechnieken, worden door fotografen als Candida Hofer of Andreas Gursky (afbeelding 53) metershoge kleurenfoto's vervaardigd, die verbazingwekkende overeenkomsten vertonen met laatromantische landschapschilderingen.

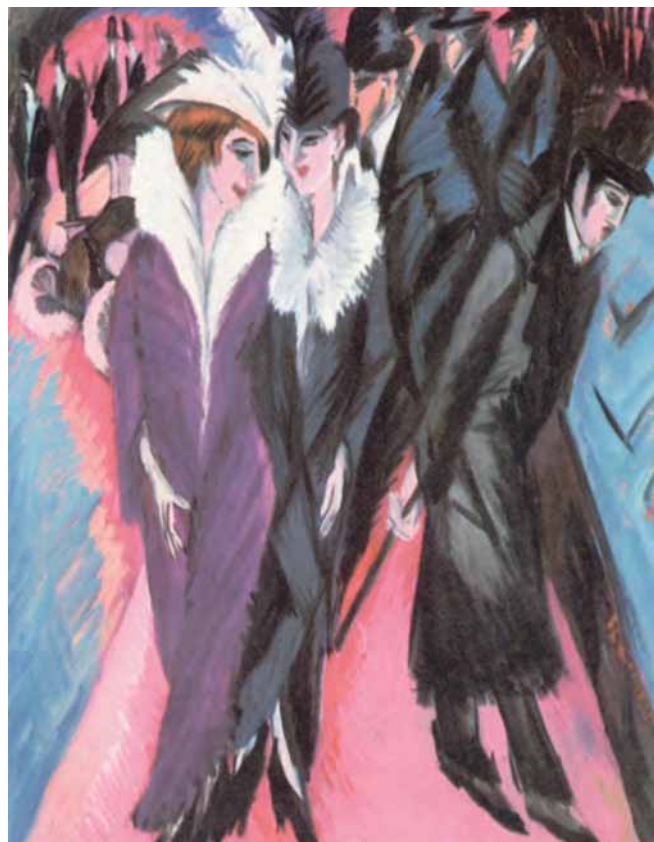
Het boek bestaat uit vier sectoren die de fotografie in al haar hoedanigheden omvat. Achtereenvolgens zal de lezer aantreffen sector A, waarin de geschiedenis van de fotografie aan bod komt.

verdwijnpunt met het gefixeerde oogpunt werd al destijds door kunstenaars verlaten. De futuristen probeerden in de statische schilderkunst, geïnspireerd door het nieuwe medium film, de vluchtige als sluitertijden op het oog vallende momenten vast te houden zoals dat ook bij een negatief gebeurt, dat meerdere keren wordt belicht. Een lopende hond krijgt zo twaalf poten (afbeelding 56), een musicerende hand twintig vingers. Het doemgevoel, de dreiging die kan uitgaan van de techniek, werd door stromingen als het futurisme niet gevoeld. Er ontstond integendeel een adoratie voor techniek en snelheid. De fotografie van het 'neue Sehen' (**ALBERT RENGER-PATSCH**) en de nieuwe zakelijkheid koos haar onderwerpen dan ook bij voorkeur uit de wereld van de techniek (afbeelding 80). De progressieve sovjetfotografen, waaronder **ALEXANDER RODCHENKO** (afbeelding 91 en 92), gebruikten daarbij extreme beeldhoeken en wisselende standpunten geïnspireerd door dynamische filmbeelden, draaiende wielen en stampende drijfstanden, van **SERGEI EISENSTEIN**. Het Russisch constructivisme wilde, met behulp van film en fotografie, een nieuwe mens creëren voor een nieuwe maatschappij. Ook fotografen uit de Verenigde Staten, zoals **MARGARET BOURKE-WHITE** of **WALKER EVANS** hadden, net als de avant-gardekunstenaars uit Duitsland en de Sovjet-Unie een groot vertrouwen in technologische vooruitgang. De essentie van de fotografische esthetiek lag voor hen besloten in haar koele objectiviteit.

Großstadthema

Door zowel het expressionisme, het futurisme als het surrealisme wordt het Großstadthema (wolkenkrabbers, verkeer en mensenmassa's), ontdekt (afbeelding 16). De schilderijen van **OTTO DIX**,

TAMARA DE LEMPICKA, **UMBERTO BOCCIONI**, de foto's van **BRASSAÏ** en **HENRI CARTIER-BRESSON** of de boeken van **ALFRED DÖBLIN** (Berlin Alexanderplatz) of **VICKY BAUM** (Menschen im Hotel) hebben, allemaal vanuit verschillende stijlrichtingen en invalshoeken, de Groß-

Afbeelding 17
ERNST LUDWIG KIRCHNER
Straatsscène, 1913